

Oponentský posudek na disertační práci:

Eliška Klementová: Jan Scheinost. Katolík a fašista, novinář a politik. Filozofická fakulta UK, Ústav politologie, Praha 2012

V poslední době je zřejmé, že v důsledku nespokojenosti s ekonomickou a sociální situací stoupá nebezpečí radikality politické scény i ve vyspělých západních demokraciích. Protesty nejsou směřovány jen vůči sociálním a ekonomickým problémům, ale cílí také na problémy liberální a parlamentní demokracie. Do určité míry můžeme v těchto procesech najít analogie s kritickými stanovisky vůči demokratickému systému, které se v hojně míře objevovaly v politickém vývoji evropských zemí ve 30. letech. K významným exponentům kritického vymezování proti stávajícím politickým elitám a konceptům patřili také katoličtí intelektuálové. Výjimkou v tomto směru nebylo ani prvorepublikové Československo.

V předložené disertační práci se Eliška Klementová zaměřila na detailní zmapování života a veřejného i publicistického působení jednoho z těchto představitelů katolického antidemokratického a nacionálního diskursu meziválečné éry, novináře a politika Jana Scheinosta (1896-1964). Jedná se bezpochyby o velmi potřebnou práci, která naplňuje další mezeru v rámci zpracování politických i intelektuálních dějin první republiky.

V deseti kapitolách práce Klementová zachycuje variabilitu Scheinostových postojů, jeho motivace i proměnlivost jeho politických afiliací. Popisuje zde mimo jiné jeho činnost v periodiku Rozmach. Ten vznikl v roce 1923 jako výraz kritiky vůči etablované parlamentní demokracii a Scheinost se na něm významně podílel společně se spisovatelem Jaroslavem Durychem. Jak autorka uvádí, tvůrci sami sebe, až mysticky, vnímali jako jedinečné společenství pravých rytířů víry, kteří vidí správnou cestu pro celou společnost (str. 64). „Rozmach“ se stal platformou, kde mohli Scheinost a další podobně smýšlející zástupci katolické inteligence již v počátečním období československého státu veřejně prezentovat svoje názory. V praktické rovině se katolický proud, který reprezentoval i Scheinost a samozřejmě i mnozí další, vymezoval proti morálnímu úpadku společenského života po první světové válce a podle jejich mínění neúměrnému vlivu politických stran v politickém systému ČSR. Předmětem autorčiných úvah je také činnost Jana Scheinosta v Národní obci fašistické, kde se významně angažoval především ve druhé polovině 20. let, aniž by však přestal udržovat kontakty s církevními kruhy. Poměrně velkou část práce zabírá rozbor aktivit v rámci lidové strany. V tomto rámci Klementová například tématizovala polemická vystoupení vůči soudobým problémům politického i ekonomického vývoje v Československu, které vycházely z katolicky orientovaných mládežnických organizací, jež hrály relativně

samostatnou úlohu i v rámci českého politického katolicismu. K nim patřila především Mladá generace, která měla i pod Scheinostovým vlivem vychovávat od roku 1929 mladé politické aktivisty. Důležité také pro Scheinostovu politickou kariéru však podle Klementové byl i fakt, že patřil ke stoupencům Bohumila Staška a jeho české zemské organizace. Staškovo křídlo lidové strany bylo úzce spjato s konzervativněji orientovanou církevní hierarchií a tyto politické kruhy charakterizovalo úsilí o formulaci svébytných politických koncepcí. Eliška Klementová zde zhodnotila nejen praktické politické nebo novinářské kroky, ale i ideologickou bázi, z níž vycházely Scheinostovy přístupy k řešení tehdejších palčivých společenských problémů. Jednou z nich byla i idea stavovského státu. Korporativní myšlenky a další ideové konstrukty tedy sloužily jako základ konceptů alternativního uspořádání politických, institucionálních i společenských poměrů, které katolická inteligence nabízela. Základ Scheinostových stavovských idejí tvořila myšlenka křesťanského solidarismu, která se snažila hledat tzv. třetí cestu mezi kapitalismem a socialismem a překonání třídního boje (srv. str. 143). Představy o změně politického i ekonomického směřování země se pak konzervativní katolické elity snažily realizovat během krátké epizody existence druhé, pomnichovské republiky. V práci nezůstal opomenut ani podíl Scheinosta na vypracování programu Strany národní jednoty, který měl inkarnovat předchozí teoretické úvahy. V závěru pak sleduje i epilog Scheinostova života, jenž se odehrával ve znamení soudního stíhání za proněmeckou kolaboraci, které se dopouštěl především v rámci novinářské práce v Národní politice.

Při hodnocení práce velmi oceňuji skutečnost, že autorka neskončila pouze na úrovni prostého faktografického popisu, ale pokoušela se na základě zkoumání Scheinostových postojů zodpovědět obecnější otázky a diskursy, například ve vztahu k definování vztahu katolických intelektuálů k nacionalismu či poměr fašismu a náboženství. Autorka vycházela při psaní práce z pramenných materiálů (především z provenience Národního archivu) i z relevantní literatury. Pochopitelně, že velkou část materiálů, z níž autorka vycházela, tvoří i dobová publicistika. V práci však mohly být zohledněny i další problémové okruhy, které s hledáním katolických konceptů sociálního uspořádání, vymezení pozice k národnostní otázce nebo i vztahu katolicismu a české společnosti, souvisí. Do českého církevního prostředí se totiž začaly v době Scheinostova publicistického a politického vrcholu v 30. letech šířit nové duchovní podněty evropského katolicismu, mezi nimi ideje Katolické akce jako moderního přístupu k působení na jednotlivé sociální i genderové skupiny věřících. Právě úvahy nad tímto obecnějším intelektuálním rozměrem katolických aktivit, který v mnohém ovlivnil i Sccheinosta, jsem v práci poněkud postrádal. To však nic nemění na tom, že je podle mého

soudu tato práce metodicky i obsahově velice přínosná, neboť se nesoustředí jen na individuální osud jednotlivce, ale zpracovává ho v širším politickém, sociálním i kulturním kontextu a v dynamice dobových tendencí. Nezůstává dlužna titulu práce a zachycuje tuto kontroverzní postavu v mnohovrstevnaté analýze, která dokázala zachytit nejen detailní vhled do problematiky, ale současně stále neztrácela ze zřetele i širší kontextualizaci. Autorka si vytvořila velice solidní heuristickou základnu a z textu je patrná intenzivní badatelská práce. Předložená práce svým zpracováním i obsahem splňuje požadovaná odborná kritéria disertační práce a doporučuji ji k obhajobě.

Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D.

Historický ústav AV ČR, v.v.i.

Prosecká 76

190 00 Praha 9